

พลวัตของประเพณีตีผึ้งชุมชนสายตรีพัฒนา 3 ตำบลบึงเจริญ
อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์*

The dynamics of the Honey Harvesting Tradition in
Sai Tri Phatthana Community 3, Bueng Charoen Sub-district,
Ban Kruat District Buri Ram Province

สินทรัพย์ ยืนยาว / Sinsup Yuenyaw

สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
บุรีรัมย์ 31000, ประเทศไทย

Department of Thai Language, faculty of humanities and social sciences,
Buriram Rajabhat University Buri Ram 31000, Thailand
Email: Sinsub.yy@bru.ac.th

Received: May 18, 2021

Revised: August 6, 2021

Accepted: August 11, 2021

Abstract

This article aimed to present the dynamics of honey harvesting tradition in Sai Tri Pattana Community 3, Bueng Charoen Sub-district, Ban Kruat District. Buriram Province. The qualitative research was applied to collect data by interview and focus group method. The interviewees consisted of community leaders, Local scholars and people in the community.

---

*บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง พลวัตของประเพณีตีผึ้งชุมชนสายตรีพัฒนา 3 ตำบลบึงเจริญ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์

Descriptive data analysis based on the concept of socio-cultural dynamics and inventive traditions was applied. The results showed that the honey harvesting tradition has dynamics from 1) using real stories to build a sacred tree, 2) using a sacred tree to go to grandfather Bunma's shrine, and 3) using tale of grandfather Bunma's shrine to honey harvesting tradition. Nowadays, the honey harvesting tradition has shifted its goal from a ritual that creates inner values to a ritual for tourism, which is classified as "Invented Tradition"

Keywords: dynamics, traditions, honey harvesting, Ban Kruat, Buriram

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มุ่งนำเสนอพลวัตของประเพณีตีผึ้งชุมชนสายตรีพัฒนา 3 ตำบลบึงเจริญ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ ทั้งรายบุคคลและแบบกลุ่ม โดยผู้ให้สัมภาษณ์ประกอบด้วยผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้านและประชาชนในชุมชน การวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ตามแนวคิดพลวัตทางสังคมและวัฒนธรรม และแนวคิดประเพณีประดิษฐ์ ผลการศึกษาพบว่า ประเพณีตีผึ้งมีพลวัตจาก 1) การใช้เรื่องจริงที่เกิดขึ้นสร้างต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ 2) ใช้ต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์สู่ศาลพ่อปู่บุญมา และ 3) จากศาลพ่อปู่บุญมาสู่ประเพณีตีผึ้ง ปัจจุบันประเพณีตีผึ้งได้เปลี่ยนเป้าหมายจากพิธีกรรมที่สร้างคุณค่าภายในใจสู่การเป็นพิธีกรรมเพื่อการท่องเที่ยวซึ่งจัดว่าเป็น "ประเพณีประดิษฐ์"

คำสำคัญ: พลวัต, ประเพณี, ตีผึ้ง, บ้านกรวด, บุรีรัมย์

บทนำ

อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ ช่วงปี พ.ศ. 2518 มีเหตุการณ์สู้รบในฝั่งประเทศเพื่อนบ้าน และความไม่สงบจากกลุ่มแนวร่วมพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ประเทศไทยได้เห็นความสำคัญในการป้องกันการหลบหนีภัยสงครามเข้าประเทศจึงมีแนวคิดในการสร้างชุมชนตามแนวชายแดนขึ้น เพื่อเป็นรัฐกันชนเรียกว่า “บ้านตัวอย่าง” ในปี พ.ศ. 2521 และยังคงใช้เป็นชื่อโรงเรียนประจำหมู่บ้านว่าโรงเรียนบ้านตัวอย่างจวบจนปัจจุบัน

การจัดตั้งหมู่บ้านตัวอย่างเริ่มจากการเปิดให้ประชาชนลงทะเบียนเพื่อขอรับการจัดสรรพื้นที่ในการอยู่อาศัยและพื้นที่สำหรับทำกินคนละ 13 ไร่ ประชาชนที่ลงทะเบียนมาจากหลายพื้นที่ หลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ พุทธศาสนิกชนที่แตกต่างกัน ประกอบด้วยภาษาไทยโคราช ภาษาไทยอีสาน ภาษาไทยเขมรและภาษาไทยกวย บ้านตัวอย่างจึงเป็นชุมชนที่ผสมผสานทั้งภาษา ชาติพันธุ์และวัฒนธรรมที่มีการขยายตัวเป็นชุมชนขนาดใหญ่ ภายหลังได้มีการเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านและแบ่งการปกครองใหม่ เป็น ชุมชนสายตรีพัฒนา 1, ชุมชนสายตรีพัฒนา 2, ชุมชนสายตรีพัฒนา 3 และชุมชนสายตรีพัฒนา 4

ชุมชนสายตรีพัฒนา 3 เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่แยกตัวจากชุมชนหมู่บ้านตัวอย่างและเริ่มปกครองตนเอง การรื้อฟื้นขนบธรรมเนียมวิถีชีวิตดั้งเดิมในชุมชนเก่ามาปรับใช้ในชุมชนใหม่ เป็นการปรับเปลี่ยนภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ แต่พบว่าชุมชนสามารถจัดการชุมชนให้เกิดความเจริญอย่างเป็นปกติสุขร่มเย็นสืบมา ปัจจุบันชื่อของชุมชนนี้มิประเพณีตีฝั่งที่เกิดจากการนำเอาความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณีเดิมของตนผสมเข้ากับธรรมชาติของฝั่งหลวงบนต้นไทรใหญ่ใจกลางของชุมชน ซึ่งประเพณีดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นพร้อมกับการก่อตั้งของชุมชนสายตรีพัฒนา 3 หากมีพลวัตมาเป็นลำดับกระทั่งเกิดเป็นประเพณีตีฝั่งที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย บทความนี้จึงมุ่งนำเสนอผลการศึกษารับเปลี่ยนความเชื่อและประเพณีให้เป็นประเพณีใหม่ประจำชุมชนสายตรีพัฒนา 3 เพื่อชี้ให้เห็นถึงพลวัตของประเพณีตีฝั่ง จากอดีตถึงปัจจุบันผ่านการผสมผสานประเพณีดั้งเดิมสู่การเป็นประเพณีใหม่ที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาพลวัตของประเพณีตีผึ้งของชุมชนสายตรีพัฒนา 3 ตำบลบึงเจริญ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์

ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ซึ่งจะนำเสนอสรุปเป็น 2 ประเด็น คือ แนวคิดในการศึกษา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ได้ประยุกต์ใช้แนวคิดทางคติชนวิทยา สังคมวิทยา และมานุษยวิทยาประกอบการอธิบายความในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งมีแนวคิดหลักสำคัญที่จะนำเสนอประกอบด้วย 2 แนวคิด คือ แนวคิดพลวัตทางสังคมและวัฒนธรรม และแนวคิดประเพณีประติษฐ์

1.1 แนวคิดพลวัตทางสังคมและวัฒนธรรม

พลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นแนวคิดที่ใช้อธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมภายใต้โครงสร้างทางสังคมที่ประกอบด้วยสถาบันทางสังคมต่าง ๆ ที่มีหน้าที่แตกต่างกันไปดัง Chueaphram (2013, p. 133) ให้ความหมายว่า “การปรับเปลี่ยนไปตามภาวะปกติตามครรลองของการดำเนินชีวิตของชุมชนให้เกิดวิถีและพลังอำนาจของมนุษย์ทั้งภายในและภายนอก” พลวัตจึงมีความหมายเชื่อมโยงไปที่การเปลี่ยนแปลงภายใต้โครงสร้างของสังคมอันเป็นปกติวิสัยที่สรรพสิ่งต้องเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา เราจึงไม่สามารถแยกสังคมและวัฒนธรรมออกจากกันได้เพราะทั้งสองมีความเกี่ยวเนื่องในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งภายใต้โครงสร้างทางสังคม ดัง Wasi (2004, p. 23) กล่าวว่า “พลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้ วัฒนธรรมเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมและจิตใจของมนุษย์ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ช่วยยให้โครงสร้างทางสังคมคงอยู่” วัฒนธรรมจึงเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสังคมให้ดำรงอยู่และขับเคลื่อนไปสู่อนาคต พลวัตทางสังคมจึงเป็นพลังสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งทางสังคม ซึ่งสะท้อนบทบาทสำคัญของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่เปลี่ยนไปอันจะทำให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการอาศัยอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน

ตั้งที่ National Economic and Social Development Council (2005, pp. 12-17) กล่าวว่า “พลวัตทางสังคมและวัฒนธรรม คือ พลังที่มีอยู่ในชุมชนและสังคม ซึ่งเกิดจากการรวมกลุ่มของคนเพื่อที่จะอยู่ร่วมกัน ทำงานร่วมกันบนพื้นฐานความไว้วางใจกัน ทำให้เกิดเป็นพลังของคนในชุมชนในการจัดระเบียบทางสังคม” พลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมสามารถจำแนกออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1. ขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อในรูปแบบของข้อตกลงอย่างไม่เป็นทางการในการอยู่ร่วมกันของสังคม โดยอาศัยความเชื่อต่าง ๆ ทั้งความเชื่อทางศาสนา อำนาจเหนือมนุษย์ และ 2. สิ่งประดิษฐ์และสถาปัตยกรรมวัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมเป็นความสมดุลทั้งทางวัตถุและจิตใจ (Phongsaphit, 2004, pp. 25-31)

ฉะนั้นพลวัตทางสังคมและวัฒนธรรม หมายถึง การขับเคลื่อนทางสังคมและวัฒนธรรมไปสู่เป้าหมายในการวางระเบียบแบบแผนการอยู่ร่วมกันในสังคม เพื่อให้สังคมดำเนินไปบนความสงบสุข

1.2 แนวคิดเรื่องประเพณีประดิษฐ์

ประเพณีประดิษฐ์ ไม่ใช่ประเพณีในชนบทที่สืบทอดต่อ ๆ กันมาอย่างยาวนาน แต่เป็นประเพณีที่เกิดขึ้นใหม่ ซึ่งประเพณีใหม่นี้เพิ่งได้รับการพัฒนาขึ้นเมื่อไม่นานหรืออาจเป็นการดัดแปลงประเพณีดั้งเดิม โดยมีวัตถุประสงค์ในการสร้างประเพณีที่แตกต่างไปจากเดิม เช่น เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ทำให้ความหมายของประเพณีประดิษฐ์แตกต่างไปจากประเพณีในชนบทดั้งเดิม

Hongsuwan (2017, pp. 25-26) ได้กล่าวถึงสาระสำคัญของประเพณีประดิษฐ์ไว้ว่า “การนำเอาเรื่องราวในอดีต ซึ่งในที่นี้หมายถึงข้อมูลประเพณีมาใช้ในบริบทของสังคมปัจจุบัน” โดยประเพณีประดิษฐ์จะมีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ ประการแรก ประเพณีประดิษฐ์ถูกสร้างขึ้นในช่วงเวลาหนึ่งอาจจะมีอายุยาวนานหรือมีอยู่เพียงชั่วคราว ประการที่สอง ประเพณีประดิษฐ์เป็นสำนึกของคนเฉพาะกลุ่มมากกว่าเรื่องของสังคมโดยรวม และประการที่สาม ประเพณีประดิษฐ์เป็นความตั้งใจที่จะกระทำให้เกิดขึ้นเพื่อหน้าที่ทางการเมืองและสังคม (Hongsuwan, 2017, p. 32) ประเพณีตีฝึ่งชุมชนสายตรี 3 จึงจัดเป็นประเพณีประดิษฐ์ตามความหมายที่ได้กล่าวมาข้างต้น เพราะเป็นประเพณีที่ปรับเปลี่ยนจากประเพณีเดิมให้เป็นประเพณีใหม่ที่มีความหมายเปลี่ยนไปจากเดิม

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า การศึกษาพลวัตของประเพณีหรือพิธีกรรมต่าง ๆ ได้สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงของประเพณี เช่นงานของ Kaewthongmee (2018) ที่สะท้อนให้เห็นการนำเอาประเพณีดั้งเดิมของชุมชน ซึ่งเป็นประเพณีตามจารีต 12 เดือนของชุมชนอีสานมาพัฒนาและยกระดับเป็นประเพณีการสงฆ์น้ำกุ่มบัวมาศ ตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม คือ ประเพณีสงฆ์น้ำในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 ผ่านการปรับปรุงใน 3 ด้านคือ ด้านภูมิทัศน์ พิธีสงฆ์น้ำ และพิธีกรรม ทำให้ประเพณีที่เป็นการนำน้ำรดที่มีเปลี่ยนไป มีการปรับเปลี่ยนกิจกรรมให้มีความยิ่งใหญ่ เช่น การมีขบวนแห่ที่ยิ่งใหญ่ การประกวดความสวยงามต่าง ๆ ล้วนเป็นการปรับเปลี่ยนเป้าหมายของประเพณีเดิมคือความศรัทธาและความเชื่อสู่การท่องเที่ยวภายใต้การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ อย่างองค์การบริหารส่วนตำบล สอดคล้องกับงานของ Samutthakhup (2000) ได้ศึกษาประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ด ผ่านกรอบแนวคิดของประเพณีประดิษฐ์ ผลการศึกษาพบว่า ประเพณีการทำบุญผะเหวดของจังหวัดร้อยเอ็ดที่เคยเป็นประเพณีที่เชื่อโยงเรื่องราวทางพุทธศาสนา คือเรื่องราวในอดีตชาติของพระพุทธเจ้ามาสู่โลกการเมือง ประเพณีดังกล่าวกลายเป็นประเพณีของรัฐราชการที่ผลักดันให้เป็นงานประจำจังหวัดนับแต่ปี 2543 เพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยว และประเพณีบุญผะเหวดยังกลายเป็นพื้นที่ทางการเมืองของกลุ่มนักการเมืองที่ใช้ประเพณีนี้เป็นเวทีในการสร้างชื่อเสียง อำนาจ บารมี ประชาชนในฐานะเจ้าของประเพณีที่ต้องร่วมประชุมวางแผนและขับเคลื่อนประเพณีได้ลดบทบาทลงเป็นเพียงผู้เข้าร่วมหรือผู้เยี่ยมชมประเพณี

นอกจากการศึกษาพลวัตของประเพณีต่าง ๆ ยังพบการศึกษาพลวัตในมิติอื่น ๆ เช่น การศึกษาพลวัตของนิทานของ Phakdeephassook (2013) ได้ศึกษาพลวัตของนิทานในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย ซึ่งผลการศึกษาได้เผยให้เห็นพลวัตในการจัดการตัวบท 3 ลักษณะ คือ การสร้างนิทานใหม่ การตัดแปลงหรือประยุกต์ใช้นิทานเก่า และการสร้างสหบทและวาทกรรม ส่วนพลวัตด้านการใช้นิทานพบว่า การใช้นิทานเป็นเครื่องมือในการให้ความรู้เชิงวิชาการและการใช้ในมุมมองใหม่ ๆ ที่ไม่ได้มุ่งเน้นที่ความบันเทิงเป็นสำคัญ

การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพลวัตของประเพณีและงานวิจัยที่ใช้กรอบแนวคิดประเพณีประดิษฐ์สะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมและสังคม รวมถึงวิถีปฏิบัติ ความหมาย และเป้าหมายที่เปลี่ยนไปของประเพณี การศึกษาพลวัต

ควบคู่กับการศึกษาการประดิษฐ์ประเพณีจึงช่วยให้การทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของประเพณีต่าง ๆ และระบบคิดของคนในชุมชนได้อย่างละเอียด

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาประเพณี เพื่อให้เกิดความเข้าใจในแนวทางวิธีการดำเนินการวิจัย รวมถึงได้ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดต่าง ๆ ที่ใช้ในการวิจัย

2. กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้ จำแนกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มผู้นำทางจิตใจ และ กลุ่มผู้เข้าร่วมประเพณี ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 กลุ่มผู้นำชุมชน คือ คนที่เป็นผู้นำในระบบของรัฐ ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่พัฒนาการท่องเที่ยวเทศบาลตำบลบึงเจริญ ผู้ใหญ่บ้านสายตรีพัฒนา 3 และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านสายตรีพัฒนา 3 รวมจำนวน 3 คน

2.2 กลุ่มผู้นำทางจิตใจ เป็นกลุ่มคนที่มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินการหรือจัดพิธีกรรมต่าง ๆ ในประเพณีตีผึ้ง กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน เป็นต้น จำนวน 3 คน

2.3 กลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรม เป็นประชาชนในชุมชนสายตรีพัฒนา 3 ที่มีประสบการณ์ในชุมชนมายาวนานตั้งแต่ก่อตั้งชุมชน และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของประเพณีตีน้ำผึ้ง จำนวน 10 คน

3. เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือการสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือหลัก ทั้งการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล (In-depth Interview) คือ การซักถามพูดคุยกันระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ ที่ต้องการคำตอบอย่างละเอียดถี่ถ้วน เน้นให้ผู้ให้สัมภาษณ์อธิบายขยายความประกอบเหตุและผลเกี่ยวกับเจตคติ ความเชื่อ ค่านิยม และการสัมภาษณ์แบบจัดเวทีสนทนากลุ่ม (Focused Group) คือ การจัดเวทีเพื่อระดมความคิดของกลุ่มบุคคลทั้ง 3 กลุ่ม

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล 3 ระยะ ประกอบด้วย

3.2.1 ระยะค้นหาบุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกรายบุคคล เพื่อให้ทราบถึงตัวบุคคลที่มีความสำคัญใน 3 กลุ่ม คือ ผู้นำชุมชน ผู้นำทางจิตใจ และผู้ร่วมในประเพณี

3.2.2 ระยะสัมภาษณ์รายบุคคล เป็นการสัมภาษณ์เพื่อรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ จากผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล และจัดเวทีระดมความคิดในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนและประเพณีตีผึ้ง

3.2.3 ระยะเวลาการตรวจสอบข้อมูล เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมไปผ่านกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล สังเคราะห์ข้อมูลโดยนักวิจัยมานำเสนอคืนสู่ชุมชนในรูปแบบของการจัดเวทีแลกเปลี่ยนข้อมูล เพื่อให้ชุมชนได้ตรวจสอบข้อมูล และร่วมกันเพิ่มเติมข้อมูลที่ขาดหายไปให้มีความสมบูรณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล หลังจากดำเนินการคืนข้อมูลเพื่อตรวจสอบความถูกต้องกับชุมชนสายตริพัฒนา 3 ผู้วิจัยมีข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ตามแนวคิดพลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมและแนวคิดประเพณีประดิษฐ์พร้อมเขียนบรรยายผลการวิเคราะห์แบบพรรณานาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

5. เขียนรายงานผลการวิจัยในรูปแบบรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

พลวัตของประเพณีตีผึ้งชุมชนสายตริพัฒนา 3

จาก พ.ศ. 2521 ถึงปัจจุบัน (2564) ชุมชนสายตริพัฒนา 3 ก่อตั้งมาแล้ว 43 ปี โดยการเปิดรับสมัครผู้คนในอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดบุรีรัมย์ รวมถึงการอพยพโยกย้ายมาจากท้องถิ่นอื่น ๆ อาทิ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด สุรินทร์ ฯ ก่อตั้งเป็นหมู่บ้านตัวอย่างเพื่อป้องกันภัยคุกคามจากสงครามในประเทศเพื่อนบ้าน และพรรคคอมมิวนิสต์ชุมชนจึงเกิดขึ้นท่ามกลางความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ประกอบด้วย กลุ่มชาติพันธุ์ไทยอีสาน กลุ่มชาติพันธุ์ไทยกูย กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร กลุ่มชาติพันธุ์ไทยโคราช และได้

หลอมรวมพลังเป็นวัฒนธรรมชุมชนด้วยการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ขึ้นในชุมชนอย่างน่าสนใจ โดยเฉพาะประเพณีตีผึ้งซึ่งมีพลวัตดังนี้

จากเรื่องจริงที่เล่าสู่การเป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์

การอพยพเข้ามาอาศัยในชุมชนสายตริพัฒนา 3 ช่วงของการก่อตั้งชุมชนเป็นการเปิดรับสมัครผู้สนใจจากอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดบุรีรัมย์ และมีการอพยพมาจากพื้นที่อื่น ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ทำให้เกิดความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ซึ่งหมายถึงการมีรากเหง้าทางความคิดและวัฒนธรรมที่แตกต่าง แต่การมาอาศัยอยู่ในชุมชนใหม่ เกิดการปะทะระหว่างวัฒนธรรม ส่งผลให้เกิดการหลอมรวมหรือสร้างวัฒนธรรมส่วนรวมขึ้นใหม่ โดยการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนและผสมเข้ากับวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ โดยมีผู้นำทางการปกครองที่มีความสามารถทางด้านความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของชุมชนด้วยทำให้สามารถหลอมรวมผู้คนจากหลากหลายวัฒนธรรมให้เป็นกลุ่มคนที่มีความคิดและวัฒนธรรมประเพณีร่วมกัน

การเป็นชุมชนจัดตั้งที่มีการจัดสรรที่ดินเพื่อทำเกษตรกรรมและที่อยู่อาศัยพื้นที่อาศัยจึงมีการจัดสรรอย่างเป็นระบบภายใต้รูปสี่เหลี่ยม ซึ่งจุดศูนย์กลางของหมู่บ้านถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่ว่างเปล่าและมีการขุดสระน้ำเพื่อเป็นที่เก็บน้ำไว้ใช้ในชุมชน ทางราชการได้ส่งรถขุดขนาดใหญ่มาดำเนินการขุดสระน้ำในบริเวณดังกล่าว ในระหว่างการดำเนินการขุดดินรถขุดได้พยายามไถโค่นต้นไทรเนื่องจากอยู่ในอาณาบริเวณของการขุดสระน้ำ รถขุดได้พยายามล้มต้นไทรใหญ่ถึงสามครั้ง ทุกครั้งที่พยายามโค่นต้นไทรรถขุดเครื่องยนต์ดับทุกครั้ง กระทั่งได้ลงความเห็นกันว่าไม่โค่นต้นไทรดังกล่าว ซึ่งการดำเนินการนี้ได้กลายเป็นจุดเริ่มต้นของการนำเอาเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริงมาสร้างเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ (Chamrat Soda, personal communication, 9 May 2020)

“ในวันที่ขุดสระน้ำนี้ รถขุดพยายามที่จะโค่นต้นไทรออกเพื่อให้สระที่ขุดเกิดความสวยงามตามที่ทางราชการได้วางใจ ในระหว่างที่ทำการโค่นต้นไทรรถขุดเกิดเครื่องยนต์ขัดข้องไม่ทำงาน ซึ่งเกิดขึ้นซ้ำ ๆ ถึงสามรอบ ชาวบ้านจึงลงความเห็นมาให้รักษาต้นไทรนี้ไว้คู่สระน้ำ”

จากเรื่องเล่าตามประสบการณ์ที่ผู้เล่าได้พบเห็น แม้จะไม่ได้กล่าวถึงต้นไม้มิมีความศักดิ์สิทธิ์ แต่จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้สร้างการรับรู้ยอมรับในสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยเฉพาะสิ่งของที่มีขนาดใหญ่อย่างต้นไทรตามคติความเชื่อดั้งเดิมของคนแถบเอเชียอาคเนย์ การที่รถขุดเกิดเครื่องยนต์ขัดข้องทำให้คนในชุมชนเริ่มมีปมอำนาจเหนือธรรมชาติของต้นไทรขึ้นในใจจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับรถขุดและต้นไทร ซึ่งต่างจากต้นไม้อื่น ๆ ที่สามารถโค่นได้อย่างง่ายดาย จากต้นไม้อื่นธรรมดาเริ่มเป็นต้นไม้มิศักดิ์สิทธิ์ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงนับเป็นจุดเริ่มต้นของการกลายเป็นต้นไม้มิศักดิ์สิทธิ์ ดังแผนภาพจำลองพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนสายตรีพัฒนา 3

ภาพที่ 1 ภาพจำลองแผนที่พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนสายตรีพัฒนา 3
ที่มา: Sinsup Yuenyaw (2020)

หลังจากการสร้างที่พักอาศัยเริ่มลงตัว ในปี พ.ศ. 2523 ชุมชนสายตรีพัฒนา 3 ได้มีความเห็นว่าต้องสร้างศาลปู่ตาประจำหมู่บ้านตามคติดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอีสาน และได้มีการประชุมพูดคุยเพื่อดำเนินการ ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่ต่างเห็นว่าต้นไทรเป็นที่เหมาะสม โดยเหตุผลส่วนมากที่คนเลือกบริเวณดังกล่าวมาจาก 2 เหตุผล คือ เหตุการณ์ที่รถขุดไม่สามารถโค่นต้นไทรได้ถึง 3 ครั้ง ทำให้มีความเชื่อว่าต้นไทรมีเทพารักษ์สถิตอยู่และจะให้ความคุ้มครอง และประการต่อมาคือต้นไทรเป็นต้นไม้มิขนาดใหญ่ที่สามารถให้ร่มเงาได้เป็นอย่างดี สูงโดดเด่นมองเห็นแต่ไกล หากใครที่เดินทางเข้ามาในชุมชนจะสามารถมองเห็นต้นไทรได้อย่างเด่นชัด ซึ่งรูปร่างของต้นไทรที่มองเห็นจะมีรูปร่างคล้ายหมวกที่คนใน

ชุมชนใส่ป้องกันความร้อนจากแสงแดด ลมฝน จึงเป็นการเชื่อมโยงสู่ความคิดที่ว่า ต้นไทรที่รูปร่างคล้ายหมวกย่อมคุ้มครองชุมชนเหมือนดังหมวกปกป้องศีรษะของมนุษย์ ต้นไทรจึงเป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ของชุมชน การจะสร้างความศักดิ์สิทธิ์มักสร้างจากฐานความรู้ความเชื่อเดิมของคนไทยที่มีอยู่แล้ว นั่นคือความเชื่อผี ซึ่ง “ความเชื่อเรื่องผีเป็นความเชื่อที่มีมาตั้งแต่โบราณ ในทุกกลุ่มชาติพันธุ์ รวมไปถึงกลุ่มชาติพันธุ์ไทต่างก็นับถือผีทั้งสิ้น เพียงแต่ความเชื่อเรื่องผีจะมีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพถิ่นที่อยู่และสิ่งแวดล้อม ผีจึงเป็นตัวแทนอำนาจเหนือธรรมชาติที่มีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์” (Kanchanaphan, 1992, p.60) สอดคล้องกับ Hongsuwan (2017, p. 43) กล่าวว่า “ในวิถีความเชื่อตามจารีตประเพณีแบบดั้งเดิมชาวบ้านต่างเชื่อว่าป่าไม่มีผี มีอำนาจเหนือธรรมชาติคุ้มครองดูแลรักษา” เรื่องเล่าจึงเป็นเครื่องมือประกอบสร้างความเชื่อผีให้อยู่คู่กับสังคม เรื่องเล่าจึงจัดเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งในการอธิบายที่มาและบริหารจัดการความสงบเรียบร้อยของชุมชน สอดคล้องกับชาวประมงเขื่อนอุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่นที่ใช้ความเชื่อผีปลุกขลังในการจัดการความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชนในการเข้าถึงทรัพยากร (Meebun, 2015, p. 146) สะท้อนวิธีคิดแบบใช้ความเชื่อเรื่องผีจัดการปัญหาความขัดแย้งเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งจัดเป็นบทบาทหน้าที่ประการหนึ่งของความเชื่อดัง Duangwiset (2017, p. 183) กล่าวว่า “ความเชื่อได้สร้างและรักษา “กฎระเบียบ” ให้กับชุมชน หากใครฝ่าฝืนกฎระเบียบก็จะถูกสิ่งศักดิ์สิทธิ์ลงโทษ ในขณะที่เดียวกันผู้ที่ทำตามกฎระเบียบจะมีชีวิตที่มั่นคงและเป็นสุข ทั้งนี้ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนเปรียบเสมือนดัชนีชี้วัดความสามัคคีและการพึ่งพาอาศัยกัน”

เรื่องเล่า จัดเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชนที่ใช้เป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเชื่อและพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ให้เกิดขึ้น เพื่อเป็นเครื่องมือในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของคนในสังคม เรื่องเล่าจึงมีอิทธิพลต่อการสร้างประเพณีอย่างมาก เช่น พญาคันคาก เป็นเรื่องเล่าหนึ่งที่สะท้อนข้อเท็จจริงของประเพณีบุญบั้งไฟจังหวัดยโสธร ดัง Nathalang (2016, p. 99) ได้กล่าวว่า “พญาคันคากเป็นตัวละครท่องเที่ยว” ที่ถูกนำมาใช้เป็นกลไกสำคัญในการสร้างความน่าสนใจและชวนให้ไปเที่ยว” จะเห็นได้ว่าเรื่องเล่ามีพลังในการที่จะสร้างความเชื่อ ความศรัทธาให้เกิดขึ้นในสำนึกของคนในชุมชนที่สัมพันธ์กับเรื่องเล่า นั้น ๆ นอกจากนี้ยังสามารถที่จะใช้เรื่องเล่าเพื่อต่อยอดเป็นประเพณี พิธีกรรม การแสดง การสร้างตัวตนสร้างอัตลักษณ์ชุมชน และเพื่อการท่องเที่ยว

จากต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์สู่ศาลพ่อปู่บุญมา

หลังจากชุมชนได้ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2521 ผู้อพยพเข้ามาอาศัยในชุมชนได้พัฒนาพื้นที่ที่ตนได้รับจัดสรรเพื่อเป็นที่พักอาศัย และเพื่อการเกษตรกรรมเริ่มเข้าที่และเสร็จเรียบร้อย ผู้คนในชุมชนต้องการสร้างสิ่งที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวหรือที่พึ่งทางจิตใจ จึงได้ดำเนินการประชุมเพื่อสร้างศาลปู่ตาตามคตินิยมของชุมชนไทยอีสาน ในปี พ.ศ. 2523 ภายใต้การนำของนายจำรัส โสตา

การประชุมเลือกพื้นที่ที่เหมาะสมในการสร้างศาลประจำชุมชนตามเจตนาของคนในชุมชน โดยได้มีประชาคมเพื่อเสนอแนะและหาข้อสรุปพื้นที่ในการสร้างศาลเจ้าประจำชุมชน แต่เนื่องจากชุมชนสายตรีพัฒนา 3 เป็นชุมชนจัดตั้งขึ้นท่ามกลางความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ อันหมายรวมถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี จึงไม่ได้ดำเนินการจัดตั้งศาลที่เรียกว่า “ศาลปู่ตา” แต่เรียกศาล “พ่อปู่บุญมา” ซึ่งมีเรื่องราวความเป็นมาดังจะได้นำเสนอในลำดับต่อไป

ประชาคมได้เลือกเอาพื้นที่ใต้ต้นไทรใหญ่ที่มีความเชื่อเดิมเป็นพื้นฐานของคนในชุมชนอยู่แล้ว กล่าวคือ เชื่อว่าต้นไม้มงคลเป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ที่รถชุดขนาดใหญ่ไม่สามารถโค่นล้มได้ยอมเป็นต้นไม้มที่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์อาศัยอยู่/ดูแลรักษาเป็นเจ้าของอยู่ ประกอบกับพื้นที่ตั้งของต้นไทรใหญ่อยู่ใจกลางของชุมชนเหมาะแก่การเป็นศูนย์รวมใจของคนในชุมชนสายตรีพัฒนา 3 และต้นไทรใหญ่เป็นต้นไม้ขนาดใหญ่ที่สามารถมองเห็นได้ในระยะไกล ๆ ซึ่งเมื่อมองมาจะพบว่าต้นไทรมีลักษณะคล้ายหมวก กล่าวคือ หมวกที่ชาวบ้านใส่ไว้เพื่อป้องกันแสงแดดอันร้อนจัดเมื่ออยู่กลางแจ้งทุ่งนา หรือสามารถป้องกันสายฝนที่โปรยลงมาในขณะที่อยู่กลางแจ้งให้ผู้คนได้รับความเดือดร้อนน้อยลง จึงมองว่ารูปหมวกเป็นสิ่งที่คอยปกป้องชุมชนให้มีความสุขความเจริญ ปราศจากภัยอันตรายใดอันเกิดจากธรรมชาติ ความคิดดังกล่าวจึงเป็นการเชื่อมโยงรูปลักษณ์ของต้นไทรและหมวกในความหมายของประโยชน์อันเกิดจากหมวกและการคุ้มครองอันเกิดจากต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์

อย่างไรก็ตาม การที่ชุมชนมีมติเลือกพื้นที่ดังกล่าวยังพบว่าเมื่อมีเรื่องเล่าที่ใช้ในการอธิบายความศักดิ์สิทธิ์ของต้นไทร ซึ่งคนในชุมชนเคยเห็นและได้ยินได้ฟัง จากคำบอกเล่าของ Chamrat Soda (personal communication, 9 May 2020) ที่กล่าวว่าเรื่องเล่านี้ได้เกิดขึ้นกับตนเมื่อครั้งเข้ามาอาศัยปลูกบ้านทำไร่ในชุมชนช่วงแรก ๆ ในขณะที่ตนเดินทาง

กลับจากการไปตัดไม้ถางป่าเพื่อทำไร่และนำไม้มาสร้างที่พักอาศัย ความว่า

“วันนั้นขณะที่ตนกำลังเดินทางกลับจากสวนเข้าสู่หมู่บ้าน ซึ่งเวลานั้นก็จวนค่ำแล้ว ตนได้เดินทางมาพบกับชายสูงวัยคนหนึ่งเดินเข้ามาในหมู่บ้านพร้อม ๆ กับตน และตนคิดว่าคงเป็นคนที่พึ่งได้อพยพเข้ามาอาศัยในชุมชนพร้อมกันกับตน (ช่วง พ.ศ. 2521) จึงเดินตามห่าง ๆ ขณะก่อนถึงต้นไทรประมาณ 100 เมตร ตนได้เกิดปวดปัสสาวะอย่างแรงจึงแวะปัสสาวะและมองตามชายคนดังกล่าว และได้เดินทางต่อหลังจากทำภารกิจเสร็จสิ้นตนเดินตามหลังชายคนดังกล่าวในระยะห่างพอสมควร แต่ก็ เป็นระยะที่พอมองเห็นได้ ตนเห็นชายสูงวัยคนดังกล่าวเดินเข้าไปภายในต้นไทร และหายไปบนต้นไทรต้นนั้น”

จากเรื่องเล่าดังกล่าวเป็นเรื่องเล่าที่เสริมให้เห็นความสำคัญของต้นไทรใหญ่อันเป็นที่สถิตของชายสูงวัยหรือเทพผู้ศักดิ์สิทธิ์ เพราะต้นไทรนี้อยู่ในการรับรู้ของคนในชุมชนถึงความศักดิ์สิทธิ์ที่รถชุดไม่สามารถโค่นลงได้เป็นทุนเดิม เมื่อมีเรื่องเล่าเสริมจึงทำให้ต้นไทรมีความศักดิ์สิทธิ์มากยิ่งขึ้นและได้รับเลือกเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในการสร้างศาลพ่อปู่บุญมา

นอกจากนี้ เรื่องเล่าข้างต้นยังเป็นที่มาของชื่อ “ศาลพ่อปู่บุญมา” โดยชุมชนได้นำเอาความในเรื่องเล่าดังกล่าวมาเป็นชื่อของพ่อปู่ที่ประจำศาลที่ชุมชนสร้างขึ้น ชื่อดังกล่าวมีความน่าสนใจถึงที่มาที่อธิบายจากเรื่องเล่า คือ คำว่า “บุญ” เป็นคำที่นำมาใช้เรียกแทนบุคคลที่ได้กล่าวถึงในเรื่องเล่า คือ ชายสูงวัยที่หายเข้าไปในต้นไทร โดยชาวบ้านเชื่อว่าชายคนดังกล่าวเป็นผู้มีบุญ อำนาจวาสนา มีความศักดิ์สิทธิ์ เป็นเทพเจ้าประจำต้นไม้ จึงได้นำเอาคำดังกล่าวมาเป็นคำแรกของชื่อ ส่วนคำว่า “มา” เป็นคำที่นำมาจากเรื่องเล่าที่กล่าวถึงชายสูงวัยได้เดินทางมาพร้อม ๆ กับผู้พบเห็นคือ นายจรัส โสดา ที่เดินตามหลังมาและพบว่าชายสูงวัยได้หายตัวเข้าไปในต้นไทร จึงเรียกศาลดังกล่าวว่า “ศาลพ่อปู่บุญมา” หมายถึง เทพที่นำบุญวาสนามาสู่ชุมชน หากพิจารณาเรื่องเล่าและศาลพ่อปู่บุญมามีส่วนสัมพันธ์และเชื่อมโยงระหว่างกันดัง Nathalang (2005, p. 322) กล่าวว่า “สมาชิกในสังคมอาจใช้เรื่องเล่าประเภทตำนานในการอธิบายเหตุผลและที่มาในการประกอบพิธีกรรมตำนานจึงเป็นส่วนประกอบที่เป็นนามธรรม ส่วนพิธีกรรมเป็นส่วนประกอบที่เป็นรูปธรรม” ชุมชนสายตริพัฒนา 3 ได้ใช้เรื่องเล่าในการอธิบายที่มาของสิ่งศักดิ์สิทธิ์อันเป็นส่วนประกอบนามธรรม กับศาลพ่อปู่บุญมาอันเป็นส่วนประกอบที่เป็นรูปธรรม

การกำเนิดของศาลพ่อปู่บุญมา สะท้อนให้เห็นการประกอบสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ผ่านการผสานระหว่างเหตุการณ์จริง ๆ และเรื่องเล่าในการอธิบายและสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้กับต้นไม้ และการสร้างศาลพ่อปู่ขึ้นไว้เป็นศาลประจำของชุมชน ที่คนในชุมชนได้ให้ความเคารพ กราบไหว้บูชามาจวบจนปัจจุบัน และยังเป็นสิ่งที่พึ่งทางใจให้กับคนในชุมชนได้ขอพรต่าง ๆ กลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของชุมชน สอดคล้องกับคำกล่าวของ Chitchinakun (2002, p. 33) ว่า “การยอมรับนับถือ หรือเกิดการยึดมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวให้จิตใจเกิดความรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย และมั่นคงในชีวิต แม้ว่าสิ่งนั้นจะมีเหตุผลเพียงพอต่อการยอมรับหรือไม่ก็ตาม เมื่อเกิดการยอมรับในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้ว จะมีการแสดงออกทั้งทางกาย และใจ การยอมรับ นับถือนี้ เรียกว่า “ความเชื่อ””

ความเชื่อ “ศาลพ่อปู่บุญมา” ได้เกิดขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือหนึ่งในกระบวนการทางสังคมที่จะช่วยสร้างความสงบเรียบร้อยของคนในชุมชนสายตริพัฒนา 3 ให้เกิดความรักความสามัคคี เป็นพื้นที่แสดงออกในพิธีกรรมต่าง ๆ ตามวิถีของชาวอีสานที่นิยมสร้างศาลปู่ตาประจำชุมชนเพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างความสามัคคีในชุมชนผ่านกระบวนการสร้างความเป็นเครือญาติ ดัง Natsupha and Loetwicha (1998, p. 67) ว่า “ปู่ตาเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ การที่ชาวบ้านทั้งหมดบ้านนับถือปู่ตาพร้อมกันแสดงว่าคตินับญาติกันทั้งหมดบ้านทั้งที่ไม่ได้มีสายโลหิตเดียวกัน เป็นการสร้างความสัมพันธ์เชิงอุดมการณ์ให้ความสัมพันธ์ระหว่างตระกูลต่าง ๆ ในหมู่บ้านแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น”

การกำเนิดขึ้นของศาลปู่บุญมาได้อาศัยข้อมูลอันเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงจากการที่รถชุดไม่สามารถโค่นต้นไม้ได้ ผสานกับเรื่องเล่าที่ถูกเล่าในชุมชนชน อันเป็นที่มาของชุดข้อมูลในการอธิบายความศักดิ์สิทธิ์ของต้นไม้ไปสู่การจัดตั้งศาลพ่อปู่บุญมา ศูนย์กลางของชุมชนอันเป็นที่พึ่งทางจิตใจและสถานที่ในการกระทำพิธีกรรมต่าง ๆ ตามจารีตของตน และสร้างสายสัมพันธ์ความเป็นเครือญาติของคนในชุมชนให้มีความคิดเป็นญาติพี่น้องที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน

จากศาลพ่อปู่บุญมาสู่ประเพณีของชุมชน

หลังจากที่ก่อตั้งศาลพ่อปู่บุญมา ศาลพ่อปู่ได้กลายเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตเป็นที่สักการะขอพรของประชาชนทั้งในและนอกชุมชนสายตรีพัฒนา 3 และเป็นพื้นที่สำคัญในการประกอบพิธีกรรม จากการศึกษาพบว่าศาลพ่อปู่บุญมาได้เป็นสถานที่สำคัญที่เชื่อมโยงกับการประกอบพิธีกรรม 3 พิธีกรรม ประกอบด้วย 1) พิธีกรรมการสงฆ์น้ำพ่อปู่บุญมา 2) พิธีกรรมบุญเบิกบ้าน และ 3) พิธีกรรมการตีผึ้ง โดยจะเห็นว่าพิธีกรรมที่ 1 และ 2 เป็นพิธีกรรมที่มาจากการปฏิบัติตาม “ฮีต 12” ส่วนพิธีกรรมในข้อที่ 3 เป็นพิธีกรรมที่ไม่ปรากฏในฮีต 12 ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่ชุมชนได้ประดิษฐ์ขึ้นในภายหลัง

ภาพที่ 2 แสดงบรรยากาศการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของชุมชนสายตรีพัฒนา 3

ที่มา: Sinsup Yuenyaw (2020)

1. พิธีกรรมสงฆ์น้ำพ่อปู่บุญมา พิธีกรรมนี้เป็นพิธีกรรมที่สืบเนื่องมาจากประเพณีสงกรานต์ ที่ประชาชนในชุมชนมีกิจกรรมการสงฆ์น้ำพุทธารี ผู้สูงอายุ รวมถึงพุทธศาสนิกชนที่มีพิธีสงฆ์น้ำพระพุทธรูปและพระสงฆ์ พิธีสงฆ์น้ำพ่อปู่บุญมาจึงจัดเป็นหนึ่งในพิธีกรรมที่ได้รับอิทธิพลมาจากฮีต 12 ชุมชนได้กำหนดจัดกิจกรรมนี้ในวันที่ 13 เมษายนของทุกปี เพื่อเป็นการเช่นสรวงบูชาศาลพ่อปู่บุญมา และเพื่อให้เกิดความสงบสุขร่มเย็นแก่ประชาชนชุมชนสายตรีพัฒนา 3 ชุมชนย้ายกิจกรรมจากวัดมาจัดที่ใต้ต้นไทรและศาลพ่อปู่บุญมา

พิธีเริ่มขึ้นช่วงเช้าตรู่ คนในชุมชนจะนำผลไม้ อาหารหวานคาว น้ำดื่ม และสุรา ตามกำลังของแต่ละครอบครัวจะหาได้มาเช่นไหว้เจ้าพ่อบุญมาร่วมกัน หลังจากนั้น นำน้ำอบน้ำหอมที่เตรียมมา สรงรูปปั้นพ่อปู่บุญมา ตามด้วยการสรงผู้สูงอายุผู้เป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชนที่มาร่วมในพิธี ขั้นตอนสุดท้ายของพิธีกรรม คือ การนำผลไม้ เครื่องเล่นต่าง ๆ ที่ผ่านการเซ่นไหว้พ่อปู่บุญมาแล้ว มาแจกจ่ายกัน เพื่อนำไปรับประทาน โดยเชื่อกันว่า ผลไม้ และเครื่องเล่นที่ผ่านพิธีกรรมแล้ว เมื่อนำไปรับประทานจะเกิดความ เป็นสิริมงคล หายจากโรคร้ายต่าง ๆ ได้ จึงถือว่าเป็นโอกาสเหมาะสมในการได้ร่วมกัน สรงน้ำพ่อปู่บุญมา รดน้ำดำหัวขอพรพ่อแม่ และผู้สูงอายุในชุมชนเพื่อความเป็นสิริมงคล

2. พิธีกรรมบุญเบิกบ้าน จัดขึ้นในวัน ขึ้น 6 ค่ำ เดือน 6 เพื่อเป็นการบวงสรวงขอพรพ่อปู่บุญมา ให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล พืชพรรณธัญญาหารงอกงามอุดมสมบูรณ์ อันหมายถึงการเริ่มฤดูกาลทำนา ซึ่งการทำนาเป็นอาชีพหลักของชุมชนสายตรีพัฒนา 3 ซึ่งในภาษาอีสานเรียกว่า “เลี้ยงบ้าน” เป็นการเลี้ยงผีปู่ตา

พิธีกรรมเริ่มขึ้นในตอนเช้าของวันขึ้น 6 ค่ำ เดือน 6 กับพิธีบวงสรวงพ่อปู่บุญมา มีเครื่องเซ่นไหว้ที่ประชาชนแต่ละครอบครัวเตรียมมา เมื่อพิธีบวงสรวงเสร็จจึงจะร่วมกันประกอบพิธีเสี่ยงทาย โดยการจุดบั้งไฟเสี่ยงทายที่เตรียมไว้ไปตามลำดับ คือ การจุดบูชาพ่อปู่บุญมา การจุดเพื่อเสี่ยงทายสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น จำนวนนกที่ท้องเหี่ยว จำนวนผึ้งที่ตั่นไทร ปริมาณฟ้าฝนในฤดูกาลทำนาและราคาผลผลิตทางการเกษตร เป็นต้น ซึ่ง Koetthet (2007, pp. 88 - 89) กล่าวถึงการเสี่ยงทายไว้ว่า “การเสี่ยงทายมีมาแต่โบราณกาล โดยเชื่อกันว่าจะอำนวยการโชคเคราะห์ ความมั่งมีศรีสุขให้แก่ตนเอง และครอบครัว ในทางตรงกันข้ามอาจบันดาลให้เกิดความหายนะได้เช่นกัน ดังเช่นการเสี่ยงทายที่มีบันทึกไว้ในวรรณคดีเก่า ๆ เช่น เสี่ยงทายน้ำ ในเรื่องลิลิตพระลอ เสี่ยงเทียน ในบทละครโอเชินา เสี่ยงปลุกต้นไม้ ในนิทานพื้นบ้านขุนช้างขุนแผน เป็นต้น” บั้งไฟจึงเป็นเครื่องมือที่เชื่อมการสื่อสารระหว่างคนกับผีผู้สามารถให้คุณให้โทษกับชุมชนได้

พิธีกรรมดังกล่าวของชุมชนสายตรีพัฒนา 3 ภายหลังได้มีการกระทำพิธีตีผึ้ง พิธีกรรมนี้จึงได้นำแนวคิดเรื่องของการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผึ้งที่ตายจากการประกอบพิธีตีผึ้งในช่วงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 ชุมชนได้ผนวกเอาพิธีกรรมดังกล่าวมาสอดแทรกเข้ากับการทำบุญเบิกบ้านได้อย่างลงตัว และทำให้ทุกคนได้ตระหนักถึงความสำคัญของชีวิตผึ้งที่มีคุณค่าและมูลค่าต่อชุมชน “คุณค่า” ในที่นี้ คือ ผึ้งเป็นของที่พ่อปู่

บุญมามอบให้แก่ชุมชน ส่งผลให้ชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวและเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น ส่วน “มูลค่า” รายได้ของชุมชนและครอบครัวอันเนื่องมาจากการเก็บน้ำผึ้งขายเป็นรายได้ชุมชนจึงเกิดความตระหนักในการรักษาผึ้งให้อยู่คู่กับชุมชนต่อไป

3. พิธีกรรมตีผึ้ง เป็นพิธีกรรมที่สร้างขึ้นใหม่จากความเชื่อระหว่างความศักดิ์สิทธิ์ของต้นไทร พ่อบุญมา และผึ้งหลวงที่เข้ามาทำรังบนต้นไทรใหญ่ขนาด 14 คนโอบ พร้อมกับการเรียกศาลพ่อบุญมา เป็น “พ่อบุญมาร้อยรัง” เมื่อ พ.ศ. 2561 ในการประกวดหมู่บ้าน OTOP นวัตกรรมตามนโยบายของรัฐบาล คำว่า “ร้อยรัง” หมายถึง จำนวนรังผึ้งหลวงบนต้นไทรที่มีจำนวนมากหลายร้อยรัง ที่ชุมชนเชื่อว่าเกิดจากการนำพามาด้วยความศักดิ์สิทธิ์ของพ่อบุญมา ซึ่งมีลำดับของผึ้งหลวงในชุมชนสายตรีพัฒนา 3 ผ่านเรื่องเล่าและเรื่องจริงดังนี้

นับแต่ พ.ศ. 2523 ศาลพ่อบุญมาได้กลายเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน และเกิดเหตุการณ์แปลก ๆ หลายเรื่องขึ้น เช่น ผีหลอกคนขโมยน้ำผึ้ง และยังปรากฏผ่านคำบอกเล่าความฝันของนายโกวิทย์ หมีกศรีว่า (Kowit Mueksi, personal communication, 16 May 2020)

“เมื่อช่วงแรก ๆ หลังการสร้างศาลพ่อบุญมา ตนได้เห็นเห็นชายสูงวัยนุ่งขาวห่มขาวมาคุยกับตนเองขณะยืนใต้ต้นไทร (บ้านของนายโกวิทย์ อยู่ห่างจากต้นไทรผึ้งร้อยรังราว 300 เมตร จึงไปพักผ่อนใต้ร่มไทรนี้เป็นประจำ) “ต้นไม้นี้จะให้ประโยชน์แก่เจ้าและเหล่าลูกหลานของชุมชนบ้านนี้ ให้ช่วยกันรักษาไว้ให้ดี” ซึ่งตอนแรกตนก็ไม่ทราบว่าจะเป็นอย่างไร จึงเล่าให้เพื่อนบ้านฟัง และนำไปซื้อหอยถูกบ้างไม่ถูกบ้าง กระทั่ง พ.ศ. 2534 ได้มีผึ้งหลวงเข้ามาทำรังที่ต้นไทรใหญ่เป็นครั้งแรก มีรังขนาดใหญ่มาก และเริ่มมีมากขึ้นทุกปี ๆ ตนจึงได้นึกย้อนถึงความฝันในอดีต และเชื่อตามฝันว่า ผึ้งคือสิ่งที่พ่อบุญมามอบให้”

เรื่องเล่าความฝันของนายโกวิทย์ สร้างความเชื่อและความศรัทธาต่อศาลพ่อบุญมาเป็นอย่างมาก เพราะการที่ผึ้งเข้ามาอยู่อาศัยบนต้นไทรจึงเชื่อว่ามาจากพ่อบุญมาที่ได้แจ้งผ่านความฝันครั้งนั้น คนในชุมชนจึงรับรู้ว่ามีผึ้งหลวงบนต้นไทรนั้น คือ ผึ้งของพ่อบุญมา

เมื่อผึ้งเข้ามาอาศัยจำนวนมากขึ้น นายโกวิทและผู้มีความสามารถในการปีน เก็บน้ำผึ้งป่าจึงได้ปีนขึ้นเก็บน้ำผึ้งขาย โดยปีแรกที่ขึ้นเก็บน้ำผึ้งได้ผืนถึงชายทุ่งชาวหม่ชาวอีก ครั้ง แต่ครั้งนั้นมาห้ามไม่ให้ตนปีนเก็บน้ำผึ้ง (Kowit Mueksi, personal communication, 16 May 2020) ความว่า

“ในคืนหนึ่งขณะที่ตนกำลังนอนหลับ ได้มีชายหนุ่มชาว เข้ามาพูดคุยด้วย โดยบอกว่าให้ตนเองหยุดปีนเก็บน้ำผึ้งจากต้นไทร ตน จึงได้กล่าวตอบไปว่า หากไม่ให้ตนเก็บน้ำผึ้งขายจะเอาเงินที่ไหนเลี้ยง ครอบครัว ชายดังกล่าวก็จากไปโดยไม่กล่าวใด ๆ”

แม้ความฝันครั้งนั้นจะสร้างความกลัวอยู่บ้างแต่ตนก็ยังคงเก็บน้ำผึ้งจากต้นไทร เช่นเดิม แต่ก่อนที่จะปีนเก็บต้นไทรตนได้ตกลงซื้อขายกับชุมชน ซึ่งเป็นครั้งแรกที่มีการ ซื้อขายน้ำผึ้งของชุมชนในราคา 5,000 บาท และตนก็ได้นำอาหารมาเลี้ยงพ่อปู่และบอก กล่าวขออนุญาตก่อนขึ้นเก็บน้ำผึ้งบนต้นไทรสืบมา

กระทั่งปี พ.ศ. 2541 ชุมชนจึงได้กำหนดวิธีการบริหารจัดการน้ำผึ้งใหม่ ยกเลิก การขายให้พรานผึ้งมาเป็นกิจกรรมความร่วมมือกันของคนในชุมชนและมีการจัดแบ่งรายได้ เป็นส่วน ๆ พร้อมกับการสร้างประเพณีตีผึ้งขึ้นมาจากประเพณีบวงสรวงเล็ก ๆ ของชุมชน เริ่มขยายตัวมากขึ้น มีคนมาร่วมกิจกรรมมากขึ้น กระทั่งกลายเป็นประเพณีท่องเที่ยวประจำ ปีของจังหวัดบุรีรัมย์ในปี พ.ศ. 2562

ประเพณีตีผึ้งของชุมชนได้กำหนดขึ้นเป็นวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 ตามสำนวน ไทยที่ว่า “น้ำผึ้งเดือน 5” ของทุกปีจะเป็นประเพณีตีผึ้งของชุมชนสายตรีพัฒนา 3 ซึ่ง จากการสังเกตและร่วมกิจกรรมกับชุมชนพบว่าการบวงสรวงมีลักษณะคล้ายกับการ บวงสรวงในพิธีกรรมบุญเบิกบ้าน เพียงแต่ปัจจุบันหลังปี พ.ศ. 2561 เริ่มมีการจัดขบวน แห่ ฟ้อนรำบวงสรวง ทั้งนี้เพื่อเป็นการต้อนรับประชาชนที่มารอซื้อน้ำผึ้งและมาท่องเที่ยว ชมการเก็บน้ำผึ้งได้เกิดความสนุกสนาน ซึ่งพิธีกรรมดังกล่าวนอกจากเป็นการขออนุญาต พ่อปู่บุญมาแล้วยังเป็นการจัดการท่องเที่ยวที่นำรายได้เข้าชุมชน เช่น การจัดอาหารเย็น ที่พักแบบโฮมสเตย์ พิธีกรรมดังกล่าวแม้จะเป็นพิธีกรรมที่เกิดขึ้นใหม่อันสืบเนื่องมาจาก ผึ้งและพ่อปู่บุญมาภายใต้วัตถุประสงค์ด้านการท่องเที่ยวที่เพิ่มเข้ามาจึงเห็นได้ว่าประเพณี

ดังกล่าวจัดเป็น “ประเพณีประเพณีประเพณี” เนื่องจากเป็นการนำเอาเรื่องราวในอดีต มาใช้ในบริบทของสังคมปัจจุบัน ซึ่งมีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ คือ ประการแรกประเพณีประเพณีประเพณีถูกสร้างขึ้นในช่วงเวลาหนึ่งอาจจะมีอายุยาวนานหรือมีอยู่เพียงชั่วคราว ประการที่สองประเพณีประเพณีประเพณีเป็นสำนึกของคนเฉพาะกลุ่มมากกว่าเรื่องของสังคมโดยรวม และประการที่สามประเพณีประเพณีประเพณีเป็นความตั้งใจที่จะกระทำให้เกิดขึ้นเพื่อหน้าที่ทางการเมืองและสังคม (Hongsuwan, 2017, p. 32) โดยเฉพาะประเพณีที่ฝังเป็นประเพณีที่ถูกสร้างขึ้นอย่างมีเป้าหมาย เพื่อใช้ในการจัดสรรทรัพยากรทางสังคมผ่านกระบวนการและสำนึกร่วมทางสังคม เพราะหากสังคมหรือชุมชนมีสำนึกร่วมย่อมหมายถึงความร่วมมือร่วมใจที่ไม่ใช่เพียงพิธีกรรมตีพิมพ์ แต่เป็นความร่วมมือตลอดเวลาในการที่จะอนุรักษ์และดูแลฝังให้อยู่กับชุมชนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และยังเป็นการพัฒนาไปสู่เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้เกิดความแตกต่างจากชุมชนอื่น ๆ ที่ปฏิบัติกันโดยทั่วไปตามจารีตประเพณีความโดดเด่นจะก่อเกิดเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมที่สามารถขายได้ นั่นคือ “การท่องเที่ยว”

สรุปและอภิปรายผล

ประเพณีที่ฝังชุมชนสายตริพัฒนา 3 มีพลวัตตามลำดับ เนื่องจากชุมชนนี้เป็นชุมชนจัดตั้งขึ้นใหม่ อันเนื่องมาจากการป้องกันภัยจากสงครามภายในของประเทศเพื่อนบ้านและกลุ่มผู้ก่อการคอมมิวนิสต์ แต่ชุมชนใหม่นี้มีอายุเพียง 43 ปี และยังมีบุคคลผู้ร่วมก่อตั้งชุมชนยังคงมีชีวิตและอยู่ในชุมชนจำนวนมาก การศึกษารวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์และพัฒนาการของชุมชนจึงมีความต่อเนื่อง ไม่ขาดหาย

ชุมชนสายตริพัฒนา 3 ไม่ได้มีฝังหลวงทำรังมาตั้งแต่ต้น หากเกิดขึ้นภายหลังที่ได้จัดตั้งศาลพ่อปู่บุญมา ชุมชนจึงเชื่อว่าฝังหลวงเป็นของพ่อปู่บุญมาที่มอบให้กับชุมชน เมื่อฝังหลวงเข้ามาอาศัยที่ต้นไทรชุมชนสายตริพัฒนา 3 จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงและมีการพัฒนารูปแบบการเก็บน้ำฝังมาเป็นระยะ กระทั่งปี พ.ศ. 2561 ชุมชนได้รับการคัดเลือกให้เป็นตัวแทนของอำเภอบ้านกรวดในการประกวดหมู่บ้าน OTOP นวัตกรรม ประเพณีที่ฝังได้ยกระดับเป็นประเพณีประจำจังหวัดและมีการเข้ามาบริหารจัดการร่วมของหน่วยงานภาครัฐ ดังปรากฏการดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นทางการ คือ การจัดให้มีการกล่าวรายงานและการกล่าวเปิดงานจากบุคคลสำคัญในจังหวัด ปัจจุบันแม้ประเพณีการตีฝังจะเป็นประเพณี

ของชุมชนที่กระทำเพื่อบวงสรวงและขออนุญาตต่อพ่อปู่บุญมาเพื่อขอเก็บน้ำผึ้ง แต่ยังมีเป้าหมายให้ประเพณีดังกล่าวเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว พร้อมสามารถใช้ประเพณีเชื่อมโยงสู่การสร้างรายได้อื่น ๆ ที่ไม่ใช่รายได้จากการเก็บน้ำผึ้งเพียงอย่างเดียวดังเช่นในอดีต ประเพณีตีผึ้งจึงไม่ใช่ประเพณีของชุมชนอีกต่อไป หากแต่เป็นประเพณีที่อยู่ในแผนงานของรัฐที่ร่วมมือกับชุมชนในการขับเคลื่อนประเพณีดังกล่าว มีการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายและประกาศเชิญชวนให้ประชาชนเข้ามาท่องเที่ยวและมาร่วมในกิจกรรมประเพณีตีผึ้ง

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีตีผึ้ง พบว่า มี 3 ช่วงระยะเวลาสำคัญของการเปลี่ยนแปลงอันนำไปสู่ประเพณีตีผึ้งคือ การใช้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในอดีตของชุมชนพัฒนาเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ผ่านต้นไทร และใช้เรื่องเล่าเกี่ยวข้องกับต้นไทรพัฒนาไปสู่การตั้งศาลประจำชุมชน เกิดเป็นศาลพ่อปู่บุญมาผู้นำพาผึ้งหลวงมาสู่ต้นไทรและชุมชน และในที่สุดผึ้งหลวงจึงสร้างรายได้ให้กับคนและชุมชนกลายเป็นความน่ารัก ศรัทธาต่อศาลพ่อปู่บุญมาเกิดเป็นพิธีกรรมตีผึ้งและพัฒนาไปเป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในปัจจุบัน ซึ่งจะเห็นพลวัตการเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลมาจากการใช้ข้อมูลทางคติชนวิทยาเป็นกลไกในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะข้อมูลประเภทความเชื่อและเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์ สอดคล้องกับงานศึกษาของ Kaewthongmee (2018) ได้ศึกษาพลวัตของพิธีสงฆ์ภู่วมาศ ตำบลภู่วมาศ อำเภอเบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ที่ชี้ให้เห็นว่าภู่วมาศเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มีอยู่คู่กับชุมชน เป็นแหล่งที่พึ่งทางใจ แหล่งขอฟ้าฝนเช่นเดียวกับศาลพ่อปู่บุญมาที่เป็นศูนย์รวมของการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามฮีต 12 ภู่วมาศจึงเป็นสถานที่สำคัญในการเชื่อมโยงสู่ประเพณีตามฮีต 12 คือ การสร้งน้ำขอพร แต่หลังจาก พ.ศ. 2541 ได้มีการปรับเปลี่ยนกิจกรรมในพิธีการสร้งน้ำเพิ่มมากขึ้น และมีการเข้าร่วมดำเนินการจัดกิจกรรมโดยองค์การบริหารส่วนตำบล กิจกรรมของชุมชนจึงได้ถูกยกระดับไปสู่การเป็นประเพณีประจำชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว ผ่านการเปลี่ยนแปลงใน 3 ประเด็น คือ พลวัตของภูมิทัศน์ พลวัตของประเพณีสร้งน้ำ และพลวัตของพิธีกรรม

การเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมตีผึ้งจะพัฒนามาเป็นระยะ แต่รากเหง้าเดิมของประเพณีตีผึ้งคือ การปรับเอาวิถีดั้งเดิมตามฮีต 12 มาปรับและพัฒนาไปสู่ประเพณีใหม่นับเป็นการปรับใช้ข้อมูลทางคติชน อันเป็นรากเหง้าทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนที่มีอยู่เดิมมาปรับเสริมเติมแต่งให้เกิดความแตกต่างไปจากเดิม ดังนั้น การสร้างประเพณีใหม่จึงไม่ใช่

การสร้างใหม่ทั้งหมด แต่เป็นนำเอาคติชน ความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมในสังคมไทยมาปรับใช้ (Nathalang, 2016, p. 122) ภายใต้แนวความคิดของการปรับตัวเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณีดีมีจึงกลายเป็นประเพณีที่มีความหมายเปลี่ยนไปจากการเป็นพิธีกรรมเพื่อการบูชาขออนุญาตพ่อบุญมาและการอุทิศส่วนกุศลแก่ผีที่ตายจากการเก็บน้ำผึ้งไปสู่เป้าหมายของการแสดงเพื่อการท่องเที่ยว ผลที่ตามมาคือรูปแบบของพิธีกรรมเกิดการปรับเปลี่ยนไปเป็นการจัดแสดง ขบวนแห่ พิธีเปิดกิจกรรมของหน่วยงานภาครัฐที่เข้ามาให้ความร่วมมือ พิธีกรรมที่เคยมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ร่วมกันของคนในสังคม กำลังลดความสำคัญจากการสร้างความมั่นคงทางจิตใจและความเป็นปึกแผ่นทางสังคมอย่างที่เคยมีมาก่อนแต่กลับกลายเป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยวเพื่อความสนุกสนานและความบันเทิงของคนทั่วไป (Wanliphodom, 2000, p. 14) ดังปรากฏการชักซ้อมการแสดง การเดินขบวน การลำดับพิธีกรรม การเชิญบุคคลสำคัญมาร่วมเป็นเกียรติเป็นประธานในงาน การจัดวางตำแหน่งแห่งที่ต่าง ๆ บรรยากาศและสถานที่อันสวยงามเพื่อเป็นที่ต้องตาต้องใจของนักท่องเที่ยว พิธีกรรมดีมีจึงในปัจจุบันจึงต้องใช้เวลาในการเตรียมกิจกรรมล่วงหน้าร่วมเดือน เพื่อเตรียมความพร้อมและการชักซ้อมต่าง ๆ ให้นักท่องเที่ยวและผู้ร่วมงานเกิดความประทับใจ

ประเพณีดีมีจึงจัดเป็นประเพณีประดิษฐ์ที่เกิดจากการนำเอาความเชื่อและประเพณีเดิมคือการบูชาผีปู่ตาของชุมชนอีสานมาปรับเปลี่ยนรูปแบบและช่วงเวลาของกิจกรรมใหม่ให้สอดคล้องกับวิถีของผึ้งในคืนวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 เพื่อรองรับชุดความเชื่อดั้งเดิมที่ว่าน้ำผึ้งดีต้องน้ำผึ้งเดือน 5 ประเพณีประดิษฐ์หรือประเพณีใหม่ที่ปรากฏจึงถูกปรับเปลี่ยนไปเพื่อให้สอดคล้องกับสังคมสมัยใหม่ และสื่อความหมายต่างไปจากเดิมแต่ยังคงมีการหยิบใช้เรื่องราวของอดีตมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการอ้างอิง/อ้างถึง เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้เกิดขึ้นกับประเพณี (Hongsuwan, 2017, p. 49)

นอกจากนี้ยังพบกระบวนการสร้างความหมายใหม่ผ่านผลิตภัณฑ์น้ำผึ้ง ซึ่งเดิมน้ำผึ้งแท้จากธรรมชาติเป็นสิ่งที่มีความค่าทางโภชนาการ ประเพณีดีมีจึงเป็นอีกประการหนึ่งที่ช่วยสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นกับน้ำผึ้ง นั่นคือการสร้างคุณค่าทางจิตใจ โดยการนิยมน้ำผึ้งแท้ น้ำผึ้งศักดิ์สิทธิ์ตามธรรมชาติที่มาจาก การดูแลรักษาของพ่อบุญมา และที่สำคัญการที่จะได้น้ำผึ้งมาใส่ขวดให้บริโภคได้นั้นผ่านกระบวนการทางพิธีกรรมที่มีความศักดิ์สิทธิ์ จึงเป็นการเสริมความเชื่อมั่นและคุณค่าทางจิตใจให้สูงขึ้น ส่งผลให้น้ำผึ้งจากชุมชนสายตรีพัฒนา 3 เป็นน้ำผึ้ง

แท้ที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชน น้ำผึ้งจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของชุมชนและเป็นศูนย์รวมใจ เป็นการเปิดพื้นที่ใหม่ของวงการน้ำผึ้ง ดัง Santasombat (2008, pp. 68-69) กล่าวว่า การเปิดพื้นที่ใหม่ในการนำเสนอสินค้าทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว “สามารถทำได้ 3 วิธี คือ การนำเอาสัญลักษณ์หรือความหมายออกจากบริบทเดิม การไปผูกขวยเอาสัญลักษณ์ของกลุ่มคนอื่น ๆ และการดัดแปลงและสร้างผลิตภัณฑ์ของตนเอง” การเพิ่มคุณค่าทางใจผ่านพิธีกรรมและความเชื่อศาลพ่อปู่บุญมาจึงเป็นการเปลี่ยนความหมายจากเดิมไปสู่ความหมายใหม่ในแง่ของความเป็นน้ำผึ้งศักดิ์สิทธิ์ของพ่อปู่บุญมาร้อยรัง

References

- Chitchinakun, K. (2002). **Folklore**. Bangkok: Odeon Store. (In Thai)
- Chueaphram, S. (2013). **Dynamics of local community lifestyle and house in Songkhla lake basin**. Bangkok: Kasetsart University. (In Thai)
- Duangwiset, N. (2017). **Sex in mazes: sexology in culture of consumer**. Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization). (In Thai)
- Hongsuwan, P. (2017). **Invented tradition in community in Isan lake Basin**. Khon Kean: Khlangnanawitthaya. (In Thai)
- Kaewthongmee, P. (2018). **The Dynamics of Tradition KuBuaMat Ablution** (Master's thesis). Mahasarakham Univeristy, Mahasarakham. (In Thai)
- Kanchanaphan, A. (1992), **Old belief of Lanna people: A cultural study of legend and ritual in Lanna**. Chiang Mai: Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University. (In Thai)

- Koetthet, B. (2007). **Forestspirit-waterspirit**. Mahasarakham: Mahasarakham University. (In Thai)
- Meebun, W. (2015). Spirit of forefather Loop: A story, belief, resource access of fisherman at Ubonrat Dam. In **culture is power: operating of power, identity, new class in cultural space**. Bangkok: Center for Ethnic Studies and Development, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University. (In Thai)
- Nathalang, S. (2005). **Theory of Folklore: Methodology in analysis of legend-folklore**. Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization). (In Thai)
- Nathalang, S. (2016). **Creative folklore: A synthesis and theory**. Bangkok: Project of Academic Publishing, Faculty of Arts, Chulalongkorn University. (In Thai)
- National Economic and Social Development Council. (2548). **Strategic framework of national economic and social restructuring during 4-year period (2005-2008)**. Bangkok: National Economic and Social Development Council. (In Thai)
- Natsupha, C. & Leatwicha, P. (1998). **Culture of Thai village** (2nd ed.). Bangkok: Creative Publishing House.
- Phakdeephassook, S. (2013). Tales in edutainment story books in Thai: a study of the dynamics in the context of contemporary Thai society. **Journal of Arts**, 42 (2), 259-234. (In Thai)
- Phongphit, A. (2004). **Cultural diversity: paradigm and role in community** (4th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press. (In Thai)

- Samutthakhup, S. (2000). **Political culture of Bun Pha Wet of Roi Et.** Nakhon Ratchasima: Thai Studies Illustration, Institute of Social Technology, Suranaree University of Technology. (In Thai)
- Santasombat, Y. (2008). **Power, space, ethnic identity: political culture of nationality in Thai society.** Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization). (In Thai)
- Wanliphodom, S. (2000). **Unorthodox view on socio-culture in the way of conservation.** Bangkok: Mueang Boran. (In Thai)
- Wasi, P. (2004). **Culture based Development.** Bangkok: Cultural Promotion Fund, Office of National Cultural Council, Ministry of Culture. (In Thai)